МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Татарстан

МКУ «Управление образования исполнительного комитета» Азнакаевского муниципального района РТ

МБОУ "СОШ с. Ч. Абдуллово" Азнакаевского района РТ

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
ШМО нач.классов	Заместитель директора по УР МБОУ	Директор МБОУ
______________ Ямалиева З.Р.	______________ Ситдикова З.Р.	______________ Латыпов И.З.
Протокол № 1 от « 28» августа 2023г.	Протокол №1 от « 28 » августа 2023 г.	Приказ №88 от « 28 » августа 2023 г.

ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ

Сертификат:5F25CD52886EOF8206388BD4E60D2919
Владелец: Латыпов Ильдус Зявдатович
Действителен: с 01.09.2023 до 31.08.2024

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная (татарская) литература»

для обучающихся 1-4 классов

Срок реализации: 4 года

Составитель: учителя начальных классов
Ямалиева З.Р. Юсупова Э.Л. Вадигуллина Р.М. Гимаева Ф.Х.

Эчтәлек

1 нче сыйныф программасы эчтәлеге.

Балалар Әлифбадан әдәби укуга сиздермичә генә, эзлекле рәвештә күчәргә тиеш. Кече яшьтәге мәктәп балалары аңлап укуның беренчел күнекмәләрен ала, халык авыз иҗатының жанрлары белән таныша һәм аларны тормышта кулланырга өйрәнә. Аптыраткыч-алдавыч, әйләнмәле, чылбыр экиятләрнең сюжет-композиция үзенчәлекләрен аера, авторларның чәчмә һәм шигъри текстлары белән таныша. Халык авыз иҗаты һәм шагыйрьләрнең шигъри әсәрләре аша, юл ахырындагы охшаш сүзләргә нигезләнеп, рифма, кабатлаулар, сәнгатьлелек турында беренчел кузаллау булдырыла.

Кыска текстлар һәм аларга ясалган иллюстрацияләрне чагыштырып, әдәби образның сәнгатьнең төрле төрләрендә тасвирлануы аңлатыла.

Беренче сыйныфны тәмамлаганда бала текстны аңлап укырга һәм аның эчтәлеге буенча үз фикерләрен әйтә белергә тиеш (дәреслектә бирелгән конкрет сорауларга җавап бирү формасында).

Балаларда халык авыз иҗаты турында гомуми күзаллау булдырыла, алар проза һәм поэзиянең үзенчәлекләрен танып беләләр, “автор”, “әсәрнең исеме” төшенчәләре бирелә, әсәрдәге персонажларны танып әйтә алалар.

Беренче сыйныфтагы төп бурыч — укуга кызыксыну тәрбияләү һәм дөрес уку күнекмәләре булдыру — икенче сыйныф өчен дә актуаль булып кала.

Укучыларның уку күнекмәләрен үстерү максатыннан, әдәби уку - укыту методик комплекты дәреслек, мөстәкыйль эш дәфтәре һәм хрестоматия белән тулыландырылган. Бер дәрестә ике ярдәмлек белән эшләргә мөмкин: дәреслек + мөстәкыйль эш дәфтәре яисә дәреслек + хрестоматия. Сыйныфтагы укучыларның белем дәрәҗәсенә карап, бер дәрестә өч ярдәмлекне дә кулланып була. Әдәби уку дәресе күпчелек очракта сүзләр уку белән башланып китә (мөстәкыйль эш дәфтәренең 1-2 нче биремнәре). Дәфтәрдә бирелгән текстлар өстендә эшләү сыйныфта өстәмә материал буларак кулланыла. Дәреслектәге автор текстын һәм әдәби әсәрләрне укытучы яисә яхшы укучы бала укый ала.

Хрестоматиядә бирелгән әсәрләр өстәмә материал булып тора:

а) әгәр укыту планында өстәмә сәгатьләр бирелсә;

ә) Әлифба китабы планлаштырылганнан алданрак өйрәнелеп бетсә;

в) мәктәп китапханәсендә балалар әдәбияты фонды аз яисә искергән булса, шулай ук җәйге ял вакытында да укырга тәкъдим итәргә була.

Хрестоматия күпсанлы укытучылар теләген исәпкә алып төзелде.

2 нче сыйныф

<u>Әдәби уку дәресләре программасы</u>

Халык авыз иҗаты

Хайваннар турында экиятләр. Әкиятләр турында гомуми кузаллау. Татар халык экиятләрендәге төп герой белән башка халыклар экиятләрендәге төп герой арасындагы охшаш һәм аермалы яклар. Геройларның характеры. Россия халыклары экиятләре.

Тылсымлы экиятләр. Җирдәге һәм тылсымлы дөньяны чагыштыру. Тылсымлы предметлар, (эченнән гаскәр чыга торган таяк,төрле ашамлыклар тулы тырыс, хәзинәсе бер дә кимеми торган сумка, кеше күзенә күрсәтми торган бүрек, җилән, зур атлата торган итек, дошманны кырып сала торган кылыч һ. б., герой куллана торган тылсымлы әйберләр: тарак, көзге, кайрак, балдак. Тылсымлы булышчылар (җәнлекләр: этәч, бүре, аю, куян, убырлы карчык, һ.б.), тылсымлы төсләр (ак һәм кара). Борынгы дөньяның тылсымлы экиятләрдә чагылышы (табигать көчләре, кешеләрнең хайваннарга, үсемлекләргә әверелеше).

Тылсымлы экиятләрнең төзелеше (вакыйгаларның чылбыр рәвешендә баруы, кабатланулар, билгеле бер ритм, экиятне истә калдыру).

Автор әсәрләре

Шигъри формада язылган тылсымлы экиятләр (Г. Тукай “Кәҗә белән сарык экияте”), аның халык экиятләре белән охшашлыгы, сюжет һәм композиция үзенчәлеге. Капма-каршы ике

төрле дөнья бирелеше (җирдәге һәм тылсымлы, тылсымлы булышчылар, тылсымлы әйберләр, тылсымлы төсләр). Автор теленең кабатланмас матурлыгы. Халык авыз иҗаты белән охшашлык (кабатланулар, вакыйгалар бергәлеге һ.б.)

Хикәя жанры. (А. Әхмәт, Г. Ибраһимов, И. Туктар, Л.Лерон,Ә Моталлапов, Э. Шәрифуллина).Жанр үзенчәлекләре: сурәтләнгән вакыйгаларның тормышчанлыгы; әхлакый проблемаларның актуальлеге; уйдырмалар. Хикәянең төп мәгънәсе. Хикәя исеменең эчтәлеккә туры килүе. Хикәя геройлары, аларның портретлары һәм характерларының сөйләмнәре, башкарган гамәлләре аша чагылышы. Авторның үз героена мөнәсәбәте.

Шигърият

Кеше һәм табигать бергәлеге. Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып кузаллау. Әйләнә-тирә дөньяның матурлыгы — шагыйрь өчен илһам чишмәсе булуга инандыру. Шигырьдә чагыштыру, сынландыру, эпитет. Автор әсәрләрендә һәм халык авыз иҗатында охшашлык .Чагыштыру, контраст,, җанландыру кебек гади әдәби алымнарны таба белү. Җанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп,тавыш көче.. тон, сөйләм мелодикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү)

Библиографик культура формалаштыру.

“Эчтәлек ” белән танышу , аңа карап, кирәкле әсәрне китаптан таба белү, кече яшьтәге мәктәп баласының дәреслектән тыш эшчәнлеген оештыру: өй, мәктәп китапханәләреннән файдалану. Фән буенча сүзлек, белешмә әдәбият, вакытлы матбугат белән эшләү.Балалар китабы белән эшләү. Китапның төп төп элементларын аеру: китап тышлыгы, китап төпсәсе, битләре. Китапны саклап тоту күнекмәләре булдыру.

Уку, сөйләү, тыңлау күнекмәләре формалаштыру

Сәнгатьле уку күнекмәләре формалаштыру (инт онация, тон, темп саклап кычкырып уку) Автор бирергә теләгән карт инаны кузаллау. Эчтән укый белергә күнектерү. Чылбыр рәвешендә укыганда үз урыныңны белеп , чират буенча уку.Укылган әсәргә анализ ясау.

2 нче сыйныфны тәмамлаганда укучыларның белеменә, эш осталыгына, һәм күнекмәләренә таләпләр.

-әсәрне сүзләрне дөрес әйтеп кычкырып һәм эчтән укый белү;
-шигырьләрне сәнгатьле итеп уку;
-әсәрнең мәгънәви кисәкләре арасындагы бәйләнешләрне ачыклау, төп фикерне билгеләү һәм аны үз сүзләрең белән әйтеп бирү;
-төрле авторларның 6-8 шигырен яттан сөйләү;
-кыска күләмле әсәрләрнең эчтәлеген сөйләү;
тылсымлы һәм хайваннар турындагы экиятләрне аера белү;
-әсәрдәге төп геройга мөнәсәбәт белдерү;
укылган әсәрдән чагыштыру, җанландыру,контрастны таба белү;
сүзлекләрдән файдалану;

Укучы белергә тиеш:

-2-3 татар классигының исемен;
- 2-3 хәзерге заман язучы яки шагыйренең исемен, алар язган әсәрләрне һәм эчтәлеген;
-үзенә иң ошаган авторның берничә әсәрен.

Алынган белемнәрне көндәлек тормышта куллану.

-китапның төрле элементларына карап эчтәлеген билгеләү;
-мөстәкыйль рәвештә уку өчен китап сайлау;
-сүзлекләрдән кирәкле мәгълүматны табу;

“Әдәби уку”дәреслегенә методик аңлатмалар. 2 сыйныф

Искәрмәләр

1. **Аңлатмалы сүзлек** һәр дәреслекнең, дәреслек-хрестоматиянең һәм мөстәкыйль эш дәфтәренең ахырында бирелә.
2. “**Музей йорты”**на сәяхәт вакытында укучыларның сөйләм телләрен, күзәтүчәнлекләрен, матурлыкка соклана белү хисләрен, гади генә предметны да образ итеп күрә белүләренә ирешергә кирәк.

3. Мөстәкыйль эш дәфтәре белән эш вакытында укучы сары һәм зәңгәр **төсле карандашлар** белән эш итә (фломастерлар белән түгел).

4. Әдәби уку дәресләренең кайберләрендә,"Музей йортына " сәяхәт вакытында сәнгать әсәрләренең аерым детальләрен яхшылап күзәтү өчен, **лупа** кулланыла.

5. "Музей йорты" белән танышкан вакытта, карт иналардан аеруча әһәмиятле фрагментларны кадрлап аерып алу һәм аларны бербөтен итеп карау өчен билгеле бер размердагы рамкалар файдаланыла. Бу рамкаларны технология дәресләрендә картоннан яисә калын кәгазьдән ясарга мөмкин. Рамканың соргылт, яшел, караңгы төстә булуы мөһим (ак төстә түгел). Рамка 6 см х 9 см зурлыкта була һәм һәр яктан 1,5 см поля калдырыла.

6. Дәрес өчен материал күп бирелде, Көчле укучылар белән эш оештыру өчен укытучының барлык мөмкинлекләре дә бар. Һәрбер чыганакта да (дәреслек, хрестоматия, мөстәкыйль эш дәфтәре) җитәрлек әсәрләр сайланды. Укытучы өстәмә әсәрләр эзләп мәшәкатьләнмәсә дә була. Күрсәтелгән барлык материалларны эшләп бетерү мәҗбүри түгел, сыйныфның хәзерлек дәрәҗәсенә карап, укытучы үзе сайлап ала. Дәрестә бирелгән материал күп дип уйлаганда мөстәкыйль эш дәфтәрендәге биремнәрне калдырып,материал аз дип уйланган дәресләргә өстәсәң, яисә өй эше итеп төрле хәзерлектәге укучыларга сайлап бирсәң дә була.

7. Мөстәкыйль эш дәфтәрендә бирелгән рәсемнәрне укучы үзе теләгәнчә буйый ала.

Укыту методик комплектының бурычлары

Әдәби уку укыту методик комплекты түбәндәге мәсьәләләрне хәл итә:

1) "Перспектив башлангыч мәктәп" комплекты чишәргә тиешле гомумдидактик бурычлар: укучы үзенә кирәкле информацияне "Эчтәлек" битенә карап таба белергә; исеме буенча текстның эчтәлеген кузалларга; күзәтү эшчәнлеген формалаштырырга (әдәби һәм сәнгать әсәрләреннән аерым детальләрне таба, барлык ваклыклары белән сөйләп бирә) һәм гомумиләштерергә (аерым детальләргә нигезләнеп таралган төрле мәгълүматларны берләштереп, бербөтен картина тудырырга); "акыллы өлкәннәр" белән хат аша аралашу ихтыяҗы формалаштырга.

2) Бала яшенә туры килә торган теоретик бурычлар:

а) хайваннар турындагы әкият үзенчәлекләре белән таныштыру: татар халык әкиятләренең, бер яктан, башка халыкларның хайваннар турындагы әкиятләренә охшаш булуы (төп геройлары — хайваннар, еш кына бер үк төрле мөнәсәбәтләргә керәләр), икенче яктан бер-берсеннән аерылалар (төп геройлар башка төрле хайваннар, бер-берсе белән мөнәсәбәтләре бөтенләй башка төрле); хайваннар турындагы автор әкиятләренең еш кына халык әкиятләренә нигезләнүе (башлангыч сыйныфларда әле автор әкиятләренә нигезләнүе термин буларак әйтелми); халык әкиятләрендә аерым хайваннарның патшалык итүе (баш булуы); хайваннар турындагы әкият героеның һәрвакыт көчсезләрне яклаучы гына түгел, еш кына хәйләкәр, тиктормас, көлкегә калучы икәнлеге турында төшенчә бирү;

ә) тылсымлы әкиятләрнең кайбер үзенчәлекләре белән таныштыру(маҗаралы хәлләрнең, тылсымлы предметлар яки ярдәмчеләрнең булуы, әкияттә кабатлауларның булуы);

б) әхлакый бурычлар:

күзәтүчәнлек, хыяллана белүчәнлек, дуслар белн аралашу, ярата һәм яратыла белү — бу байлык һәм рухи кыйммәт икәнлеге турында кузаллау булдыру;

в) эстетик бурычлар:

матурлык — ул сине чолгап алган тирәлек, бары тик аны күрә белергә кирәклеге турында төшенчә бирү;

г)сөйләм телен үстерү бурычлары:

текстта ориентлаша белергә өйрәтү: бүлекләрне өлешләргә бүлү, кирәк урынны табып укып күрсәтү, хисләр белән белдерелгән өзекнең эчтәлеген ачыклау; әдәби әсәрләргә бәя биргәндә һәм сәнгать әсәрләрен караганда "синең" предметка карашың һәм бәяң – бу "синең" әсәрне аңлау идеяң икәнен җайлап төшендерү.

Дәреслек һәм дәреслек-хрестоматия структурасы һәм идея эчтәлеге буенча бер-берсенә бәйләнеп килә. Мәсәлән, дәреслекнең “Белдекле Керпедә кунакта”, “Белмәмештә кунакта”, “Укымышлы Ябалак янында”, “Аю өнендә”, “Күрү ноктасы”, “Шагыйрь өчен табигать — серле һәм җанлы дөнья”, “Кызык һәм көлкеле хәлләр” бүлекләренә дәреслек-хрестоматиянең “Хайваннар турындагы һәм тылсымлы әкиятләр”, “ Фантазия һәм ялган”, “Чын һәм ялган байлык турында”, “Күрү ноктасы”, “Табигатьтә һәрнәрсә матур”, “Көлкеле хәлләр сере” бүлекләре туры килә.

Дәреслек һәм мөстәкыйль эш дәфтәре дә бер үк максатларны тормышка ашыра.

Укыту методик комплектының үзенчәлекле яклары

Укыту методик комплектының төп үзенчәлекләренең берсе булып төрле төсләр белән билгеләү, аерым өлешләрне күрсәтү тора.(сюжет элементларын, әхлакый-эмоциональ мәгънәләрен ачыклау өчен) Мәсәлән : Г. Тукайның “Кәҗә белән Сарык әкияте”ндә чылбыр буенча уку мәгънәви кисәкләргә бүлеп бирелде (текст кырында сары һәм зәңгәр төсләр), Ә текст кызыл сызыклар белән бүлекләргә аерылды. Балаларда рольләргә бүлеп уку күнекмәсе камилләштерү максатыннан туры сөйләм сары һәм зәңгәр сызыклар белән әйләндереп алынды, текст эчендә бала игътибар итәргә тиешле сүзләр кара хәрефләр белән күрсәтелде. Аерым әсәрләрдә (мәсәлән,“Ник соң әле итек җитмәде”,..) кабатлаулар зәңгәр төс белән б ирелде. Мөстәкыйль эш дәфтәрендә дә балалар ике төрле карандаш белән эшлиләр. Күбесенчә сары төс уңай эмоцияләрне, ә зәңгәр төс курку, борчылу һ.б. белдерә. Кайбер очракта баланың үзенә сайлап буяу мөмкинлеге бирелә. Бер үк текст өстендә төсләр белән дә, төрле тамгалар белән дә эш оештырыла.

3 нче сыйныф

“Әдәби уку”дәреслегенә методик аңлатмалар. 3нче сыйныф

Әдәби уку курсында һәр уку елының үзенең аерым үзенчәлекләре бар. Бу фәнне укытуның төгәл бурычлары программа таләпләрендә ачык чагыла.

Өченче сыйныф программасы балаларны борынгы жанрлар: хайваннар турында әкиятләр, мәсәлләр, мәкальләр белән таныштыра. Бу уку елы халык авыз иҗатыннан авторлар әсәрләренә күчү чоры булып тора. Төрле жанрлар арасындагы аермалар тирәнрәк өйрәнелә. Балаларның уку күнекмәләре киңәя. Анализ өчен төп әдәбият булып элеккечә үк хәзерге балалар әдәбияты һәм классик әсәрләр кала. Шул ук вакытта рус һәм чит ил язучылары әсәрләре белән дә танышу бара. Бүгенге балалар әдәбияты белән таныштыру да бик мөһим, чөнки ул балаларның һәм өлкәннәрнең бүгенге яшәү рәвешенә якын. Сынлы сәнгать әсәрләре белән танышу дәвам итә. Алар темалары һәм эчтәлекләре белән шул әдәби әсәргә бик якын булалар. Программа поэтик форманың кайбер әһәмиятле үзенчәлекләре белән таныштыруны күз алдында тота. Укучылар, махсус терминнар кулланмыйча гына, парлы һәм арадаш рифмаларның дөрес яңгырашын, эчтәлеккә йогынтысын бәяли алачаклар. Төрле рифмаларның чиратлашуы аша ритм төшенчәсе дә бирелә.

Өченче сыйныфны тәмамлаганда укучылар әдәби процессның хәрәкәтен күзалларга, төрле халыкларның әдәбиятлары үсешенең тамырлары бер булуын төшенергә, әдәби образның прозада һәм поэзиядә үзенчәлекле кичерешләрен аңларга тиешләр.

Әдәби уку дәресләре программасы, 3 нче сыйныф

Хайваннар турында әкиятләр. Халык авыз иҗатының бер төре булган һәм җир йөзендәге барлык милләтләрдә дә яшәп килүче, буыннан буыннарга күчеп йөрүче хайваннар турындагы әкиятләр турында гомуми кузаллау булдыру. Әкиятләрнең гасырлар дәвамында үсеше. Гади вакыт тасмасы: 1) бик борынгы әкиятләр, 2) борынгы, 3) бик борынгы булмаган әкияти вакыйгалар турында аңлату.

Бик борынгы әкиятләрдә хайваннар арасындагы мөнәсәбәтләр, аларның тышкы күренешләре төп урынны алып тора. Борынгы әкиятләрдә геройның аңы, хәйләгә осталыгына дан җырлана. Ә әкияти вакыйгалар исә үз эченә геройның изге эшләрен, аның сәләтен, киң күңеллеген күрсәтүне максат итеп куя. Йөремсәк әкиятләр турында кузаллау булдырыла.

Мәсәлләр жанры. Мәсәлләрнең ике өлештән: хикәяләү (тарихи вакыйга) һәм мораль (нәтиҗә, тәрбияви аңлатулар) торуын аңлату. Мәсәлнең хикәяләү өлешенең әкиятләрдән килеп чыгуына басым ясау. Мәсәлләрнең мораль өлешенең мәкальләр белән охшашлыгы. Мәсәл жанрының килеп чыгышы, үсеше. Бөтендөньяга танылган мәсәлчеләр: Эзоп, Ж. Лафонтен, И. Крылов, татар мәсәлчеләре К. Насыйри, Г. Тукай, М. Гафури, Т. Яхин, Г. Шамуков, Ә. Исхак, Ф. Яхин һәм башкалар турында өйрәнү.

Мәкаль жанры. Мәкальләр – ул борынгылар сүзе, аталар сүзе, картлар сүзе, тәҗрибә һәм хикмәт җимеше, хәтердә сакланырга тиешле хәзинә, халыкның күмәк фикере, тормыш кагыйдәсе, сүзгә дәлил, тормышта киңәш. Мәкаль сүзе гарәп теленнән алынган, “урынлы сүз яки тиешле урында әйтелгән сүз” дигән мәгънәне аңлатуын төшендерү. Төрле халыклар мәкальләре. Мәкальләрне сөйләмдә, мәсәлләрдә урынлы куллану.

Хикәя жанры турында кузаллау формалаштыру. Хикәя геройлары, аларның портретлары һәм характер үзенчәлекләре, башкарган гамәлләре аша чагылышы. Авторның үз героена мөнәсәбәте. Геройларга чагыштырма характеристика. Герой яшәгән тирәлек, пейзаж.

Әкият һәм хикәя жанрының үзгәлеге турында кузаллау формалаштыру. Әкият һәм хикәя жанрларының композиция үзенчәлеген (күзәтүләр аша) аңлату. Укучы-тыңлаучыга табигый көчләрнең серен, әкият геройларының серле тормыш агышын күрсәтү, хикәя геройларының характерын тормыштан алынган вакыйгаларны чагылдырып сөйләү.

Шигърият. Кеше һәм табигать бергәлеге. Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып кузаллау. Әйләнә-тирә дөньяның матурлыгы — шагыйрь өчен илһам чишмәсе булуга инандыру. Шигырьдә чагыштыру, сынландыру, эпитет. Автор әсәрләрендә һәм халык авыз иҗатында охшашлык. Чагыштыру, контраст, җанландыру кебек гади әдәби алымнарны таба белү. Җанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп, тавыш көче, тон, сөйләм мелодикасы (*тавышны күтәрү, түбәнәйтү*).

Вакыт тасмасы. Фольклор әсәрләреннән әкиятләрне вакыт тасмасында күрсәтү(*бик борынгы, борынгы, әкияти вакыйгалар*)

Библиографик культура формалаштыру.

“Эчтәлек ” белән танышу , аңа карап, кирәкле әсәрне китаптан таба белү, кече яшьтәге мәктәп баласының дәреслектән тыш эшчәнлеген оештыру: өй, мәктәп китапханәләреннән файдалану. Фән буенча сүзлек, белешмә әдәбият, вакытлы матбугат белән эшләү. Балалар китабы белән эшләү. Китапның төп элементларын аеру: китап тышлыгы, китап төпсәсе, битләре. Китапны саклап тоту күнекмәләре булдыру. Төрле җыентыклар төзергә өйрәнү.

Уку, сөйләү, тыңлау күнекмәләре формалаштыру

Сәнгатьле уку күнекмәләре формалаштыру (интонация, тон, темп саклап кычкырып уку) Автор бирергә телгән карт инаны күзаллау. Эчтән укый белергә күнектерү. Чылбыр рәвешендә укыганда үз урыныңны белеп , чират буенча уку.Укылган әсәргә анализ ясау. Уку техникасын үстерү

3 нче сыйныфны тәмамлаганда укучыларның белеменә, эш осталыгына, һәм күнекмәләренә таләпләр.

— әсәрне сүзләрне дөрес әйтеп кычкырып һәм эчтән укый белү;
— әсәрнең мәгънәви кисәкләре арасындагы бәйләнешләрне ачыклау, төп фикерне билгеләү һәм аны үз сүзләрең белән әйтеп бирү;
— төрле авторларның 6-8 шигырен яттан сөйләү;
— кыска күләмле әсәрләрнең эчтәлеген сөйләү;
— тылсымлы һәм хайваннар турындагы әкиятләрне, мәсәлләрне аера белү;
— әсәрдәге төп геройны характерлау, төрле әсәр геройларына чагыштырма характеристика ;
— укылган әсәрдән чагыштыру, җанландыру, контрастны таба белү;
— сүзлекләрдән файдалану;
—элементы буенча китапта ориентлашырга өйрәтү (*авторы, исеме, “Эчтәлек” бите, иллюстрацияләр)*

“Әдәби уку” дәреслегенә методик аңлатмалар

Искәрмәләр

1. **Аңлатмалы сүзлек, Фразеологик әйтелмәләр сүзлеге** һәр дәреслекнең, дәреслек-хрестоматиянең һәм мөстәкыйль эш дәфтәренең ахырында бирелә.

2.“**Музей йорты”**на сәяхәт вакытында укучыларның сөйләм телләрен, күзәтүчәнлекләрен, матурлыкка соклана белү хисләрен, гади генә предметны да образ итеп күрә белүләрен үстерергә кирәк.

3.Мөстәкыйль эш дәфтәре белән эш вакытында укучы сары һәм зәңгәр **төсле карандашлар, гади карандаш** белән эш итә (фломастерлар белән түгел).

4. Әдәби уку дәресләренең кайберләрендә,”Музей йортына ” сәяхәт вакытында сәнгать әсәрләренең аерым детальләрен яхшылап күзәтү өчен, **лупа** кулланыла.

5.“Музей йорты” белән танышкан вакытта, картиналардан аеруча әһәмиятле фрагментларны кадрлап аерып алу һәм аларны бербөтен итеп карау өчен билгеле бер размердагы рамкалар файдаланыла. Бу рамкаларны технология дәресләрендә картоннан яисә калын кәгазьдән ясарга мөмкин. Рамканың соргылт, яшел, караңгы төстә булуы мөһим (ак төстә түгел). Рамка 6 см х 9 см зурлыкта була һәм һәр яктан 1,5 см поля калдырып эшләнелә.

6. Дәрес өчен материал күп бирелде, Көчле укучылар белән эш оештыру өчен укытучының барлык мөмкинлекләре дә бар. Һәрбер чыганакта да (дәреслек, хрестоматия, мөстәкыйль эш дәфтәре) җитәрлек әсәрләр сайланды. Укытучы өстәмә әсәрләр эзләп мәшәкатьләнмәсә дә була. Күрсәтелгән барлык материалларны эшләп бетерү мәҗбүри түгел, сыйныфның хәзерлек дәрәҗәсенә карап, укытучы үзе сайлап ала. Дәрестә бирелгән материал күп дип уйлаганда мөстәкыйль эш дәфтәрендәге биремнәрне калдырып, материал аз дип уйланган дәресләргә өстәсәң, яисә өй эше итеп төрле хәзерлектәге укучыларга сайлап бирсәң дә була.

7. Автор әсәрләре ел фасыллары белән туры килмәскә мөмкин. Бу концепциядә бирелгән кабатлауларга кире кайтып эшләү мөмкинлеге бирү өчен махсус сайланды.

8. Сәнгать әсәрләренең берсе булган музыка белән танышу, аны әдәби һәм сынлы сәнгать әсәрләре белән чагыштыру.

Укыту методик комплектының бурычлары

“Әдәби уку” укыту методик комплекты түбәндәге мәсьәләләрне хәл итә:

1. “Перспектив башлангыч мәктәп” комплекты чишәргә тиешле гомумдидактик бурычлар: укучы үзенә кирәкле информацияне “Эчтәлек” битенә карап таба белергә; исеме буенча текстның эчтәлеген кузалларга; күзәтү эшчәнлеген формалаштырырга (*әдәби һәм сәнгать әсәрләреннән аерым детальләрне таба, барлык ваклыклары белән сөйләп бирә*) һәм гомумиләштерергә *(аерым детальләргә нигезләнеп таралган төрле мәгълүматларны берләштереп, бербөтен картина тудырырга)*, “акыллы өлкәннәр” белән хат аша аралашу ихтыяҗы формалаштырырга.

2. Бала яшенә туры килә торган теоретик бурычлар:

а) хайваннар турындагы әкият үзенчәлекләре белән таныштыру: татар халык әкиятләренең, бер яктан, башка халыкларның хайваннар турындагы әкиятләренә охшаш булуы (*төп геройлары — хайваннар, еш кына бер үк төрле мөнәсәбәтләргә керәләр)*, икенче яктан бер-берсеннән аерылалар *(төп геройлар башка төрле хайваннар, бер-берсе белән мөнәсәбәтләре бөтенләй башка төрле);* хайваннар турындагы автор әкиятләренең еш кына халык әкиятләренә нигезләнүе *(башлангыч сыйныфларда әле автор әкиятләренә нигезләнүе термин буларак әйтелми)* ; халык әкиятләрендә аерым хайваннарның патшалык итүе *(баш булуы)*; хайваннар турындагы әкият героеның һәрвакыт көчсезләрне яклаучы гына түгел, еш кына хәйләкәр, тиктормас, көлкегә калучы икәнлеге турында төшенчә бирү;

ә) әхлакый бурычлар: күзәтүчәнлек, хыяллана белүчәнлек, дуслар белн аралашу, ярата һәм яратыла белү — бу байлык һәм рухи кыйммәт икәнлеге турында кузаллау булдыру;

б) эстетик бурычлар: матурлык — ул сине чолгап алган тирәлек, бары тик аны күрә белергә кирәклеге турында төшенчә бирү;

в) сөйләм телен үстерү бурычлары:

3. Текстта ориентлаша белергә өйрәтү: әсәрләрне өлешләргә бүлү, кирәк урынны табып укып күрсәтү, хисләр белән белдерелгән өзекнең эчтәлеген ачыклау; әдәби әсәрләргә бәя биргәндә һәм сәнгать әсәрләрен караганда “синең” предметка карашың һәм бәяң – бу “синең” әсәрне аңлау идеяң икәнен җайлап төшендерү.

Дәреслек һәм дәреслек-хрестоматия, мөстәкыйль эш дәфтәре структуралары һәм идея эчтәлекләре буенча бер-берсенә бәйләнеп килә. Мәсәлән, дәреслекнең “Күзәтәбез һәм тәэсирләр белән уртаклашабыз”, “Чагыштыру серләренә төшенәбез”, “Кешеләрнең хыяллларын аңларга тырышабыз”, “Ярату турында”, “Хикмәтле тормыш тәҗрибәсе туплыйбыз”, “Көлке серләре”, “Герой ничек туа”, “Үткәннәрне һәм хәзергене чагыштырабыз” бүлекләренә дәреслек-хрестоматиянең һәм эш дәфтәренең шул ук бүлекләре туры килә.

Дәреслек һәм мөстәкыйль эш дәфтәре дә бер үк максатларны тормышка ашыра.

Укыту методик комплектының үзенчәлекле яклары

Укыту методик комплектының төп үзенчәлекләренең берсе булып төрле төсләр белән билгеләү, аерым өлешләрне күрсәтү тора.(*сюжет элементларын, әхлакый-эмоциональ мәгънәләрен ачыклау өчен*) Мәсәлән : Н. Гыйматдинованың “Болын патшасы” әсәрендә чылбыр буенча уку мәгънәви кисәкләргә бүлеп бирелде. Балаларда рольләргә бүлеп уку күнекмәсе камилләштерү максатыннан туры сөйләм башланганда беренче хәрефләр кара һәм зәңгәр төстә булса, ә автор сөйләме сары төс белән аерып бирелде. Мөстәкыйль эш дәфтәрендә дә балалар ике төрле карандаш белән эшлиләр, шулай ук гади карандаш та кулланыла. Күбесенчә сары төс уңай эмоцияләрне, ә зәңгәр төс курку, борчылу һ.б. белдерә. Кайбер очракта баланың үзенә сайлап буяу мөмкинлеге бирелә. Бер үк текст өстендә төсләр белән дә, төрле тамгалар белән дә эш оештырыла.

Укыту планында фәнне өйрәнүгә 1 сәгать бирелгән очракта укытучының сайлап алырга, яисә теге яки бу әсәрне өйрәнүгә вакытны үзенчә бүлү мөмкинлеге күздә тотыла.

4 нче сыйныф.

Дүртенче сыйныф программасы балаларга әдәбиятның сүз сәнгате буларак башка сәнгать төрләре: сынлы сәнгать, музыка белән тыгыз мөнәсәбәттә булуын аңлатуны эзлекле рәвештә дәвам итә. Укучыга борынгы кешеләрнең, дөнья барлыкка килүен дөрес кузаллауларына ирешү максатыннан мифлар, легендалар аша гомумкешелекнең язу барлыкка килгәнгә кадәрге яшәеше аңлатыла. Төп үзенчәлек булып кешенең табигать шартларына бәйлелеге тора. 3-4 сыйныф дәреслекләре төрле халыкларның фольклор, автор әсәрләре аша әдәбият-сәнгать бердәмлеген, аларның бербөтен булуын кузалларга ярдәм итә. Әгәр укучы шуны аңлый алса, ул төрле милләт фольклор әсәрләренең төп чыганагы бер үк табигать, безне чолгап алган дөнья икәнлеген аңлый, әдәби җәүһәрләрнең кыйммәтләре уртак булуын төшенә, үз милләтенең фольклор һәм әдәби мирасының дөньякүләм әһәмиятен аңлый алачак. Бу уку елы халык авыз иҗатыннан авторлар әсәрләренә күчү чоры булып тора. Төрле жанрлар арасындагы аермалар тирәнрәк өйрәнелә. Балаларның уку күнекмәләре киңәя. Анализ өчен төп әдәбият булып элеккечә үк хәзерге балалар әдәбияты һәм классик әсәрләр кала. Бүгенге балалар әдәбияты белән таныштыру да бик мөһим, чөнки ул балаларның һәм өлкәннәрнең бүгенге яшәү рәвешенә якын. Сынлы сәнгать әсәрләре белән танышу дәвам ителә. Алар темалары һәм эчтәлекләре белән шул әдәби әсәргә бик якын булалар. Программа поэтик форманың кайбер әһәмиятле үзенчәлекләре белән таныштыруны күз алдында тота. Укучылар, парлы һәм арадаш рифмаларның дөрес яңгырашын, эчтәлеккә йогынтысын бәяли алачаклар. Төрле рифмаларның чиратлашуы аша ритм төшенчәсе дә бирелә.

Дүртенче сыйныф дәреслекләренең төп үзенчәлеге төп һәм урта мәктәп программасын җиңел үзләштерү өчен җирлек әзерләү. Фольклор һәм автор әсәрләренең төрле жанрларын

анализлый һәм әсәргә бәя белергә өйрәтү. Фольклор текстлар (тылсымлы әкиятләр һәм мифлар, легендалар) аша тарихи материаллар белән — төрле атамалар, кешеләрнең тормыш-көнкүреше белән таныштыру. Әдәби әсәрләрдәге хәрәкәт үсешен тоемларга җирлек хәзерләү, үзләренә кадәр яшәгән яшьтәшләренең тормышы белән танышу. (19 нчы гасыр ахыры), шул чорның үзенчәлекле якларын күрсәтү. Дәреслекнең икенче төп максаты — кече яшьтәге мәктәп баласына авторларның күзәтүләре, алар чагылдырган фикерләрне аңлый һәм үз фикерләрен әйтә белергә, өйрәтү. “Мин үзем” — укучы менә шушы максатка омтылып яшәсен.

Поэтик текстлар укучы аңына барып җитәрлек, сәнгатьле итеп укый алырлык, анализлый һәм ритм, рифмаларны дөрес аера алырлык булырга тиеш.

Укучы зур күләмле әсәрләрне дә ашыкмыйча, геройлар белән бергә яшәп, алдагы эпизодлар белән бәйли белеп укырга омтылсын, автор фикерләренә үз бәясен бирә белсен.

Дәреслек-хрестоматия әдәби әсәрләрнең төрлелеген арттыру өчен (дәреслек еш кына хрестоматиягә мөрәҗәгать и) хезмәт итә. укучыларны мөстәкыйль белем алырга хәзерли.

“Музей йорты” дәреслек куйган максатларны тормышка ашырырга ярдәм итә.

Дүртенче сыйныфны тәмамлаганда укучылар әдәби процессның хәрәкәтен күзалларга, төрле халыкларның әдәбиятлары үсешенең тамырлары бер булуын төшенергә, әдәби образның прозада һәм поэзиядә үзенчәлекле кичерешләрен аңларга тиешләр.

Әдәби уку дәресләре программасы, 4 нче сыйныф

Халык авыз иҗаты

Мифлар турында гомуми кузаллау булдыру. Борынгы халыкларның тормышы, кеше һәм табигать арасындагы мөнәсәбәт. Тормыш агачы, тотем хайваннар һәм тотем үсемлекләр, кешеләрнең аларга карашы, борынгы традицияләрнең сакланышы.

Тылсымлы әкиятләр.

Дөнья турында борынгы кузаллаулар чагылышы. Тылсымлы әкият герое. Тылсым дөньясы, тылсымлы предметлар, сихри саннар, сүзләр, тылсымлы булышчылар. Тылсымлы әкият законнары: әкият герое өеннән чыгып китә, максаткаирешү юлы (тылсым дөньясы, карурманнар аша үтүче юл, сынаулар, тылсымлы булышчы ярдәме, җиңү шатлыгы). Халыклар әкиятләренең мифлар, легендаларда чагылышы.

Риваять һәм легендалар.

Риваять һәм легендаларда сөйләнгән геройлятьар, аларның кичерешләре. Тарихи бәйләнеш. Төрле атамалар, аларның килеп чыгышы. Риваять һәм легендаларда бирелгзн вакыйгаларның әкиятләрдә чагылышы.

Автор әкиятләре

Автор әкиятләренең халык әкиятләре белән охшашлыгы. (жанр һәм сюжет). Халык әкиятләрендәге тылсым белән җиңүләр, автор әкиятләрендә акыл белән эш итеп уңышка ирешү, ярату һәм яратыла белүнең көче.

Фольклор жанрының тормышта, хәзерге вакытта яшәеше.

Халык традицияләре һәм бәйрәмнәре. Гимннар (Татарстан гимны). Халык һәм автор әкиятләре.

Хикәя

Хикәя жанры турында кузаллау формалаштыруны дәвам итү **.** Хикәя геройлары, аларның портретлары һәм характер үзенчәлекләре, башкарган гамәлләре аша чагылышы. Авторның үз героена мөнәсәбәте. Геройларга чагыштырма характеристика. Герой характерының катлаулылыгы, вакыт белән бәйләнеше. Герой яшәгән тирәлек, пейзаж. Хикәядәге чынбарлык чагылышы. Әдәби тел берәмлекләре.

Әкият һәм хикәя жанрының үзгәлеге турында кузаллау формалаштыру. Әкият һәм хикәя жанрларының композиция үзенчәлеген (күзәтүләр аша) аңлату. Укучы-тыңлаучыга табигый көчләрнең серен, әкият геройларының серле тормыш агышын күрсәтү, хикәя геройларының характерын тормыштан алынган вакыйгаларны чагылдырып сөйләү.

Шигърият. Кеше һәм табигать бергәлеге. Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып кузаллау. Әйләнә-тирә дөньяның матурлыгы — шагыйрь өчен илһам чишмәсе булуга инандыру. Шигырьдә

чагыштыру, сынландыру, эпитет. Автор әсәрләрендә һәм халык авыз иҗатында охшашлык. Чагыштыру, контраст, җанландыру кебек гади әдәби алымнарны таба белү. Җанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп, тавыш көче, тон, сөйләм мелодикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү).

Әсәр авторлары турында

Шагыйрь, язучы, рәссамнарның биографиясе.

а) әсәрдә авторлар кичереше;

ә) автор күзәтүләренең чагылышы;

б) хәзерге заман авторлары белән очрашу, балаларның авторга сораулары, җаваплар.

Библиографик культура формалаштыру.

"Эчтәлек " белән танышу , аңа карап, кирәкле әсәрне китаптан таба белү, кече яшьтәге мәктәп баласының дәреслектән тыш эшчәнлеген оештыру: өй, мәктәп китапханәләреннән файдалану. Фән буенча сүзлек, белешмә әдәбият, вакытлы матбугат белән эшләү. Балалар китабы белән эшләү. Китапның төп төп элементларын аеру: китап тышлыгы, китап төпсәсе, битләре. Китапны саклап тоту күнекмәләре булдыру. Төрле җыентыклар төзергә өйрәнү. Әсәр авторлары турында мәгълүмат туплау.

Уку, сөйләү, тыңлау күнекмәләре формалаштыру

Сәнгатьле уку күнекмәләре формалаштыру (интонация, тон, темп саклап кычкырып уку) Автор бирергә теләгән карт инаны күзаллау. Эчтән укый белергә күнектерү. Чылбыр рәвешендә укыганда үз урыныңны белеп , чират буенча уку. Укылган әсәргә анализ ясау. Уку техникасын үстерү.

4 нче сыйныфны тәмамлаганда укучыларның белеменә, эш осталыгына, һәм күнекмәләренә таләпләр.

— әсәрне сүзләрне дөрес әйтеп кычкырып һәм эчтән укый белү;
— әсәрнең темасын, төп мәгънәсен ачыклау, мәгънәви кисәкләргә бүлү, алар арасындагы бәйләнешләрне, төп фикерне билгеләү һәм аны үз сүзләрең белән әйтеп бирү;
— фольклор жанрларын аеру: хайваннар турындагы, тылсымлы әкиятләрне өйрәнү, мәсәл, хикәя, турында кузаллау, халык иҗаты әсәрләре һәм автор әсәрләрен төркемли белү;
— әсәр геройларын характерлый белү, авторның үз героена мөнәсәбәтен күрсәтү, геройларга чагыштырма характеристика бирү;
— төрле авторларның 6-8 шигырен яттан сөйләү;
— кыска күләмле әсәрләрнең эчтәлеген сөйләү;
— укылган әсәрдән чагыштыру, җанландыру, контрастны таба белү;
— сүзлекләрдән файдалану, тематик сүзлекләр төзү;
— аерым әсәрләргә аннотация төзү;
— элементы буенча китапта ориентлашырга өйрәтү (авторы, исеме, "Эчтәлек" бите, иллюстрацияләр)

Укучы белергә тиеш:

— 4-5 татар, рус, чит ил классикларының исемен, аларның әсәрләрен;
— 1-2 балалар журналы һәм газетасының исемен, алрдагы рубрикаларны;
— 4-5 хәзерге заман язучы яки шагыйренең исемен, алар язган әсәрләрне һәм эчтәлеген;
— үзенә иң ошаган авторның берничә әсәрен.

Алынган белемнәрне көндәлек тормышта куллану.

— китапның төрле элементларына карап эчтәлеген билгеләү;
— китапханәдә мөстәкыйль рәвештә уку өчен китап сайлау;
— укылган әсәр геройларын тасвирлап сөйләү;
— төрле чыганаклардан кирәкле мәгълүматны табу;

Дәрес материалының тематик бүленеше

1 сыйныф

Дәрес материалының тематик бүленеше (укыту планында әдәби уку фәненә 1 сәгать вакыт бирелгәндә)

№	Дәрес темасы	Дәреслек материалы	Хрестоматия материалы	Мөстәкыйль эш дәфтәрендә
1	Сәяхәт башы Аптыраткыч әкиятләр сере	Дәреслек белән танышу “Саескан” әкияте	хрестоматия беләнтаныш-тыру. .Ф. Яруллин “Саескан”	Сәяхәт башы Аптыраткыч әкиятләр сере
2	Санамыш серләре Борынгы санамышлар	Санамышлар Борынгы санамышлар	“Мактанчык бака” әкияте Борынгы санамышлар	Санамыш серләре Борынгы санамышлар
3	Табышмак ничек төзелә?	Табышмаклар	Мөҗәһитнең балык турындагы табышмаклары	Табышмак ничек төзелә?
4	Эндәшләр	Эндәшләр		Эндәшләр
5	Тизәйткечләр	Тизәйткечләр	Тизәйткечләр	Тизәйткечләр
6	Охшаш яңгырашлы сүзләр	1. “Кайтаваз мәгарәсе” тексты, 2. М.Галиев “Кайтаваз”, 3. Ш.Галиев “Чагу”, “Таяк”, 4. Р. Газизов “Беләсезме” шигыре		Охшаш яңгырашлы сүзләр
7	Рифма һәм шигырь мәгънәсе	1.Л.Лерон “Буталмышлар илендә”, 2.Р.Корбан ”Көчек”,”Яңгыр яуганда”		Рифма һәм шигырь мәгънәсе
8	Шаян шигырьләр	Л.Лерон “Сабантуй галә-мәтләре”	Ф.Яруллин “Хыялый чебеш”	Шаян шигырьләр

9	Чылбыр әкиятләр	1. “Аю белән өч кыз” әкияте, 2. Х.Халиков “Б ии белмәгән аю” шигыре	“Песәй” әкияте	Чылбыр әкиятләр
10	Поэзиядә һәм прозада сүзләрнең үзенчәлекле яңгырашы	1. Р.Бәшәр “Бал корты”, “Авазлар”, 2. Ф.Яруллин “Черкиләр җыры”. Э.Шәрифуллина “Бәйрәм ашы – кара-каршы”	1. Р.Бәшәр “Авылга кайту”, 2. Бөҗәкләр турындагы табышмаклар Р.Фәйзуллин “Хыял”	Яңгыравык шигырьләр Поэзиядә һәм прозада сүзләрнең үзенчәлекле яңгырашы
11	Урман мәктәбендә	1. Х.Халиков “Әллә ул да белә микән?”, 2.Дару үләннәре турында шигырьләр.	Р.Вәлиева “Урман әкияте”.	Урман мәктәбендә
12	Малайлар, кызлар турында	1. Р.Миңнул лин “Үзебез генә калгач” 2. Ш. Галиевның “Шауламагыз әти йоклый” шигыре	1. Р.Миңнуллин “Малайлар бәйрәме иде”, 2. Х.Халиков “Кушамат”, 3. Ф.Зыятдино-ва “Мин андый малай түгел”, 4. Ф.Мөслимо-ва “Хәйләкәр каләм”, 5. Йолдыз “Урынсызга әрләмә”.	Малайлар, кызлар турында
13	Шигырьдә юмор хисе	1. Б.Заходер “Өтерне кайда куярга?”	Ш.Галиев “Курыкма, тимим”, “Шәвәли сере”	Шигырьдә юмор хисе

14	Язучы фантазиясе Дөньяны кем ничек күрә?	1. Р.Кутуй “Төнге әкият”, 2.Р.Миңнуллин “Шүрәлесез урман” 1.Р.Хисмәтуллин “Хәерле иртә”, 2. Х.Халиков “Әгәр күрә белсәгез”		Язучы фантазиясе. Дөньяны кем ничек күрә?
15	Шагыйрь нәрсә күрә, нәрсә ишетә?	1. Р.Вәлиева “Кыңгырау чәчәк”, 2. Х.Халиков “Тартар белән сөйләшү”, “Аксак кәҗә”	Р.Корбан “Сукмак”, “Шүрәле рәхмәт әйткән”	Шагыйрь нәрсә күрә, нәрсә ишетә?
16	Рәссам нәрсә күрә?	Х.Туфан “Юкмыш бабай малае”		Рәссам нәрсә күрә?
17	Рифмалашкан сүзләр “Серле ачкыч” мәктәп клубына хат язу	1. Л.Лерон “Буталмыш әкият”, 2..“Әннәгизә-генәем”, 3. Бертуган Гриммнар “Дөньяда булмаган әкият”, 4.“Шүрәле” халык әкияте		Рифмалашкан сүзләр.

2 сыйныф

“Әдәби уку” фәненә укыту планында 1 сәгать вакыт бирелгәндә дәрес материалының тематик бүленеше.

№	Дәрес темасы	Дәреслек	Дәреслек-хрестоматия	Дәфтәр
Белдекле Керпедә кунакта (12 сәгать)				
1	Белдекле Керпедә кунакта	6-10 б.	“Су анасы”,	
2	Г. Тукайның “Кәҗә белән Сарык ”әкиятенең жанр үзенчәлеге	“Кәҗә белән Сарык әкияте” 10-19 б.	“Кәҗә белән Бүре”	Г. Тукай әсәрләренә иллюстрация
3	Г. Тукай әсәрләрендә		“Эш беткәч уйнарга ярый”,	Г. Тукай “Кызыклы шәкерт” шигыре

	халык авыз иҗатының чагылышы		“Сабыйга”	
4	Хайваннар турында халык әкиятләре	“Батыр әтәч” 20-30 б.	Йолдыз “Кояшка җавап”	“Кем нәрсә ярата”, әтәч турында такмаза
5	Йорт хайваннары турында халык әкиятләре	“Әтәч патша” 30-34 б.	Р. Бәшәр “Әкият сөйлә”	Кәҗә җыры
6	Кыргый җәнлекләр турында әкиятләр	“Бүдәнә белән Төлке”, тизәйткеч 34-45 б.	А.Алиш “Бикбатыр белән Биккуркак”	М.Фәйзуллина “Керпе”
7	Аз булса да үз акылың булсын	М. Гафури “Тавык белән үрдәк” 46-49 б.	Тавык нигә суда йөзә алмый	Г. Гатауллин “Керпе”
8	Тылсымлы әкиятләр	“Гөлчәчәк”әкияте 56-65 б.	“Өч кыз” әкияте	
9	Автор әкиятләре белән борынгы әкиятләр арасындагы идея уртаклыгы	Ш. Галиев “Җизни әкияте” 65-69 б.	“Аю белән төлке” әкияте	Н. Әхмәдиев”Безбезия матур белән Шыкырҗан батыр”
10	Ш.Галиев әсәрләрендә мәзәк мәсьәләләр	Ш. Галиев ”Ник соң итек җитмәде”69-71 б. “Котбетдин мәргән” 71-76 б		К.Чуковский “Чебен-чебенчек” Дәрдемәнд ”Әни, әкият сөйләче”, Н. Исәнбәт “Мияубикә төше”. Ф. Яруллин “Йокы”
11	Бөҗәкләр турында шигъри әсәрләр	З. Мансур “Кырмыска һәм малай, Р. Миңнуллин “Черкиләр җыры” 81-88б	“Кап та коп” уены	М. Пришвин ”Алтын болын”, З. Мансур “Умырзаялар”, Г.Юнысова”Скрипкачы чикерткә”
12	Автор әкиятләре. “Музей йорты”на сәяхәт	Г. Вәлиева “Борынгы әкият”, Музей йорты”на сәяхәт 88-91 б.	Г. Вәлиева “Су әкияте”	Р. Вәлиева “Каен елый”, Җ. Дәрзаман “Чын әкият”
Белмәмештә кунакта (2 сәгать)				
13	Замана баласы	Йолдыз”Белмим”, Ф.Яруллин “Ике кеше” 92-95б Р. Вәлиева”Замана баласы ” 95-97 б	Л. Лерон “Сараватта кем ята”, Л. Шәех “Ике мин” Г. Морат “Татар космонавты”	Г. Гыйльманов “Юлым унды”, “Кар чакыру” Н. Каштанов “Иң җитез күләгә”, Г. Гыйльманов “Мәктәпкә бармадым”

14	Илен сөйгән ир булган	Ф. Яруллин" Эшнең аның берние юк" 97-98б Җ. Дәрзаман "Солдат булдым" 98-100 б	Л. Лерон "Үскәч", Хезмәт турында мәкальләр	Н. Әхмәдиев "Бәрәңге бакчасында" В. Хәйруллина "Кем ул солдат"
Укымышлы Ябалак янында (3 сәгать).				
15	Укымышлы Ябалак янында. Музей йортына сәяхәт	Г. Тукай "Буран"101-103 б	В. Нуриев "Җәйге кар"	
16	Хоккулар Кыска шигырьләр "Музей йорты"на сәяхәт.	Кыска шигырьләр(Л. Шагыйрьҗан,), Н. Ахунова "Хоккулар" Р.Вәлиева "Умырзаялар", Р. Фәйзуллин "Кышын", "Язгы кәеф", өчъюллыклар 108-111 б	Р. Миңнуллин "Яз керде өебезгә"	"Әбәк"шигыре, М. Хөсәен "Пескәем", Кыска шигырьләр (А. Юнысова, Н. Каштанов)
17	Күзәтә белгән кеше – бзхетлн кеше. "Серле ачкыч"мәктәп клубына хат язу	Л. Лерон "И ямьле дә соң дөнья"116-120б И. Туктар "Урман букеты" Р. Миңнуллин "Чыршы әйләнәсендә "123-124 б		
Дәреслек (2нче кисәк)				
Күзәтү ноктасы (12 сәгать)				
18	Күрү ноктасы	Матурлык турында, "Музей йорты"на сәяхәт, Р. Харис "Төсле рәсем" 7-9 б	А.Юнысова "Телевизор"	
19	Дөньяны танып-белүнең яңа ысуллары	Ш. Галиев "Яңа фотоаппарат", Ф Садриев " Тәҗрибә 9-11б"		
20	Хыял тудырган дөнья "Музей йорты"на сәяхәт	Р. Миңнуллин "Рәсем", Р. Сарби "Рәсем" 12-13б "Музей йорты"на сәяхәт 14 б	Р. Мингалим "Кызык рәсем"	Р. Миңнуллин "Ак кыш"
21	Күңел күзе	Г.Юнысова "Күз-ләр", Г. Гыйльманов	Ф. Тарханова "Диана төше"	

		“”Күңел күзе15-16 б		
22	Дөньяга төрлечә караш	Н. Арсланов “Сезнеке”, Р. Миңнуллин “Ай нәрсәгә охшаган” 17-20 б М. Әгъләмов “Ямь-яшел”, М. Шабаев “Идел суы” 21-23 б	Р. Миңнуллин “Беркемгә дә охшамаган ” Ш. Галиев “Һәркем әйтә дөресен”	Ә. Гаффар “Әни йөрәге”
23	Дөнья белән танышуны дәвам итәбез (су өслеге) (боз аша) (тамчы)	Н. Мадьяров “Үз шәүләсен куркы-та”, З. Минһаҗева ”Су иясе”. 23, 26 б Ф. Садриев “Боз өстендә” 24-26 б Г.Шаһи “Тамчы ”Ф. Зыятдинова “Тәрәзәләр” 27-29 б	Н. Мадьяров “Өйгә керә алмады”	М. Фәйзуллина “Күл-дәвекләр”
24	Бинокльдән күзәтү	Р. Фәйзуллин “Бинокль”, Г. Тукай “Карлыгач” 29-30 б	Н. Арсланов “Карлыгачкай”	В. Хәйруллина “Бинокль”
25	Син — миңа, мин сиңа карыйм Алар — безгз, без аларга карыйбыз	Р. Хафизова “Күңел күзе” 31-37 б Ж.Дәрзаман “Балык тотты”, Б. Рәхмәт “Гөлйөзем белән чебен”, Р. Корбан “Чыпчык” 38-42 б		М. Фәйзуллина “Кыш бабай тәрәзәсе”, “Кояш нурларын коя” Н. Мадьяров “Шәп булдымы”
26	Үсемлекләр дә хыяллана. “Музей йорты”на сәяхәт	Ф. Зиатдинов “Карга белән шөпшә”,Ш. Галиев “Сизгер суган” Л. Лерон “Ке рән” 42-45 б Ж.Дәрзаман”Күбәләк кар”, “Музей йорты”на сәяхәт. 45-46 б	А. Нигъмәтул-лин”Кар”, Г. Ибраһимов “Кар ява”, А. Әхмәт “Кышкы матурлык”	Р. Бәшәр “Балкондагы чыпчык”
27	Бер предметка төрлечә караш Кечкенә дә төш кенә	Р. Миңнуллин “Кем соң м инем Әби”, Л. Шәех “Картлар нигә шатлар” 46-50 б Ә.Моталлапов “Кечкенә дә төш кенә” 50-52 б	Ф. Зыятдинова “Өебезнең кояшы”, З.Насыйбуллин ”Тик бернәрсә-не белми”	Йолдыз “Сөенеч” Йолдыз “Бабай белән малай”

28	“Музей йорты”на сәяхәт “Серле ачкыч” мәктәп клубына хат язу	Р. Миңнуллин ”Йорт агачлары”, “Музей йорты”на сәяхәт 53-54 б “Серле ачкыч” мәктәп клубы утырышы .Г. Тукай ”Бу кайчак була”,Р. Корбан “Ел фасыл-лары”, Г. Афзал “Беренче кар”54-58 б	Р. Бәшәр “Иске өй” Ф. Яруллин “Яз”, Л. Лерон “Яз”	В. Хәйруллина “Чормада” В. Хәйруллина “Әйләнгеч”
29	Мин һәрвакыт үзем булып калам Кем нәрсәгә шатлана?	Р. Миңнуллин “Төр-ле кешеләр була”, “Юкка малай булган-мын” 58-62 б Р. Вәлиева “Шатлык кызы” 62-65 б	В. Хәйруллина “Миңа охшаган малай” М. Җәлил “Бер шигырь”	
Балалар өчен газета- журналлар (2 сәгать)				
30	Яңалыклар ничек тарала?	Р. Миңнуллин “Малайлар сөйләшә” 66-71б	Г. Морат “Мультфильмнар карыйбыз	
31	Балалар журналлары һәм газеталары	Балалар журналлары 71-82 б Балалар газеталары 82-87 б		Б. Гыйльфанов ”Салават күпере”
Шагыйрь өчен табигать – серле һәм җанлы дөнья (1 сәгать)				
32	Шагыйрь өчен табигать — серле һәм җанлы дөнья “Музей йорты”-на сәяхәт	Г. Морат “Табигать белеме”, Г. Хәсәнов “Имән каргасы” 88-91 б Р. Мингалим “Якты тәрәзә каршында” 92-93, 95-97 б	Р. Вәлиева “Урманда бәйрәм булган. ,Ш. Галиев “Үсә урман” И. Туктар “Кышкы урман	
Кызык һәм көлкеле хәлләр (3 сәгать)				
33	Көлке ничек туа? Шаяртуның да бер төп мәгънәсе була	Л. Лерон “Тишек хәтер” 106-109 б М. Галиев “Көзге каршында”,М. Шабаев “Зәңгәр песи” 110-112 б	Р. Мингалим “Кызык нәрсә”, В. Нуриев “Шүрәле”	

34	Гаҗәпнең дә гаҗәбе, мәзәкнең дә мәзәге Искитмәле тамашалар "Серле ачкыч" мәктәп клубына хат язу Уку елын йомгаклау. Җәйге биремнәр	Э. Шәрифуллина "Оттырды", Л. Лерон "Гаҗәп хәлләр" 113-115 б М. Галиев "Тамаша",Г. Мөхәммәтшин "Көчле булсам" 115-119 б "Серле ачкыч" мәктәп клубы членнарына биремнәр 120-121 б Йолдыз "Матурлык", 119 б	Йолдыз "Ялган хакында чын" Ф. Яруллин "Композитор чыпчыклар", Л. Лерон "Камилнең көләсе килә"	Ф. Яруллин "Кемдә нәрсә" Х. Халиков "Ник калдырдың" Мөҗәһит "Җәй", Р. Гаташ "Зәңгәр ил — балачак иле" Йолдыз "Манзара", Л. Газизова "Каникул"

3 сыйныф

Дәрес материалының тематик бүленеше.

№	Дәрес темасы	Дәреслек	Дәфтәр	Дәреслек–хрес-томатия
Күзәтәбез һәм тәэсирләр белән уртаклашабыз (8 сәгать)				
1	Иң күңелле чак Җәйне сагыну	Б. Рәхмәт "Иң күңелле чак", М. Галиев "Җиләк-тән кайтканда", "Музей йорты"на сәяхәт. И. Грабарь"Сентябрь кары".Музыка "Тын бакчада(Ә. Ерикәй сүз,М. Мозаффаров муз.)	Р. Вәлиева "Җәй һәм бала" М. Мирза "Күздә бермәл", "Күз", "Болыт"	Р. Хисмәтуллин "Июль аланы" М. Гафури "Болын"
2	Күк йөзендә болыт-рәсемнәр	Б. Рәхимова"Шук болытлар, батыр җил, якты кояш",Р. Корбан "Күз нигә моңая" Л.Лерон"Яңгырның ял көне". "Музей йорты"на сәяхәт.Ф. Васильев "Яңгыр алдыннан" Музыка. "Яңгыр, яу !"җыры.	Р. Вәлиева "Яңгыр, яу!", Йолдыз "Салават күпере"	Н. Дәүли "Бала болыт" М. Җәлил "Яңгыр"
3	Җир өстенә яфрак ява	Р. Мингалим "Август каеннары", З. Туфайлова "Яфрак ява" Ф. Хөсни "Яфрак коелганда", "Музей йорты"на сәяхәт. И. Остроухов "Алтын күз". Музыка Н. Җиһанов "Кырлай" симфоник поэмасы	Ш. Маннур "Күзге урманда"	Х. Әюп "Әбиләр чуагы", Р. Әхмәтҗан "Соңгы яфрак"
4	Кыр казлары	М. Мазунов "Карап		Н. Гыйматдинова

	китә жылы якка, әйорт казлары гаҗәп кызык кошлар	торам”, Г. Хәсәнов “Кыр казы”, Г. Бәширов “Ата каз белән ана каз һәм аларның унике бәбкәсе”. “Музей йорты”на сзяхәт.. “Казлар” картинасы		“Казлар”.
5	Тәрбияче попугай	Г. Остер “Серне ачты”	В. Хәйруллина “Тәрбияче попугай”	
6	Әнис Шакировның куен дәфтәре	Н. Сладков “Күзал-давычлар” Р. Әхмәт “Сыкы”, “Музей йорты”на сәяхәт. “Февраль зәңгәрле-ге”, “Кышкы зәңгәр-лек” картиналары”		Әминәнең куен дәфтәреннән өзекләр. Әмирнең куен дәфтәреннән табышмаклар
7	“Серле ачкыч” мәктәп клубы утырышы	Серле ачкыч” мәктәп клубы утырышы. Г. Паушкин “Кыш”,Г. Рәхим “Безнең тауда”, “Музей йорты”на сәяхәт. Р. Шәмсетдинов “Бо-тинкалар”		“Музей йорты” М. Кузнецов “Балачагым урамы”.
8	Серле чишмә, моңлы чишмә	Н. Әхмәдиев “Чиш-мәгә суга барам”		К. Кәримов “Кышкы мәтрүшкәләр”.
Чагыштырулар серенә төшенәбез (2 сәгать)				
9	Эш кешене тәрбияли, ялкаулык боза	Әфган халык әкияте “Иң яхшы дару”, уйгур халык әкияте “Тылсымлы китмән”, Инглиз халык әкият е”Көрән төстәге пингвин баласы”, Монгол халык әкияте “Әтәтч таңда нигә кычкыра?” (Әкиятләрне сайлап укырга мөмкин)	Л. Лерон “Әкияти башламнар” Э Шәрифуллина “Әкият кайда”	Йолдыз ”Охшашлык” Нугай халык әкияте “Карт белән Су анасы Эвенк халык әкияте “Әтәч нигә кычкыра?”

10	Комсызлык китергән бәла	Манси халык әкияте “Куянның колагы нигә озын?” Кабардин халык әкияте. “Җәнлекләр патшасы” Венгр халык әкияте. “Комсызлык бәласе”, Африка негрлары әкияте “Сырны ничек бүлгәннәр”. (Әкиятләрне сайлап укырга мөмкин)	Җәй белән кыш нигә күрешми Латыш халык әкияте “Шай-танга ничә яшь” Литва халык әкияте “Итагатьле мәче”	Эстон халык әкияте “Куянның ирене нигә ярык?” Казакъ халык әкияте “Юмарт дөя” Әфган халык әкияте “Табышны ничек бүләргә?” “Кабартма”
	Кешеләрнең хыялларын аңларга тырышабыз (3 сәг)			
11	Хыял дөньясында. Мәче малае Шукбай	Л. Лерон “Хыял”, Йолдыз “Антенналы бәрәңге” Л. Лерон “Мәче малае Шукбай”-1, 2 ,бүлек Л. Лерон “Шукбай балык тота”, “Хат”.	Ф. Мөслимова “Хыялый”.	Л. Лерон “Хыялый Акбай”, Ә. Габиди “Тере антенналар” З. Гомәрова “Хыял-ларым” Б. Рәхмәт “Ничек өйрәнергә”
12	“Серле ачкыч” мәктәп клубы утырышы	Р. Фәйзуллин “Тугайда”, А. Әхмәтгалиева “Бо-лытта җиләк үсә”		Ф. Садриев “Юкка көттеләр”
13	Нәниләрнең хыялы	А. Гыйләҗев “Суык” А. Алланазаров “Дустымны эзлим”	В.Хәйруллина “Кем булам	Йолдыз “Этем югалды бүген”
Ярату турында (5сәг)				
14	Барысын да яратам Авыл хикмәтләре	Р.Вәлиев “Барысын да яратам”, Ш. Маннур “Яратам”, Р. Вәлиев “Чыпчык” А. Гыймадиев “Шәмси маҗаралары”	М. Хөсәен “Китап”	С. Урайский “Туган ил” .Музей йорты “Кырлай авылы.Күпер” Н. Кәримова “Авылым җыры” Музей йорты “Зөя — татар елгасы”
15	Җәйге кояш астында Шатлык— тәнгә сихәт	В. Нуриев “Кем катырак суга”, “Музей йорты”на сәяхәт.Б. Кустодиев “Идел. Салават кү-пере” Р. Вәлиева “ Яңгыр белән Кояш” Г. Сабитов “Тәүге шатлык”		Ә. Баянов “Тургай”
16	Болын патшасы	Н. Гыйматдинова “Болын патшасы”, “Музей йорты”на сәяхәт. Ф. Халиков		Н. Гыйматдинова “Болын патшасы

		“Гаилә портреты”		
17	Туган як кышы. Кар ул муллык билгесе Кыш шатлыгы	Г. Бәширов “Беренче кар” М. Мазунов “Яңа карлар ява”, И. Солтан “Кар ник шыгырдый” Р. Миңнуллин “Кар бәйрәме”, “Музей йорты”на сәяхәт. “Тылсымлы кыш”,-”Серле ачкыч” мәктәп клубы утырышы	Р. Мәннан “Кыш килә” И. Солтан “Кар ник ява” С. Урайский “Кыш шатлыгы”	Н. Сладков “Кышкы җәй” Ф. Зыятдинов “Муллык билгесе”, М. Мирза “Кышның китәсе килми”. Р. Вәлиева “Каникул вакытында”
Дәреслекнең 2 нче кисәге				
Хикмәтле тормыш тәҗрибәсе туплыйбыз (4 сәгать)				
1	Мәсәл серләренә төшенәбез.	Эзоп “Давыл белән Кояш”,Г. Тукай “Җил илә кояш” Н. Исәнбәт “Ябалак белән чыпчык”, Татар халык әкияте “Ябалак белән чыпчык”	Ф. Яруллин “Мактану бәласе” М. Гафури “Мәймүн белән күзлекләр”, “Чикерткә белән кырмыска”	К. Насыйри “Төлке белән Әтәч” Г. Тукай “Көзге белән маймыл”, Г. Шамуов “Көзге белән маймыл”
2	Юк урында мактау—зарарлы эш Көч җитмәслек нәрсәне акыл белән җиңеп була	Т. Яхин “Карга белән төлке”, Ф. Яхин “Сыр бәласе”, Г. Шамуков “Карга белән Төлке” В. Радлов “Карганың хәйләсе”, Л. Толстой “Зирәк Чәүкә”, К. Насыйри “Комсыз эт”	Ф. Яруллин “Хәйләкәр куян” С. Шакир”Таш белән Кырмыска”	М. Гафури “Ике Каз белән бака”, В. Гаршин “Ил гизүче Бака” Музей йорты “Ил гизүче бака”
3	Эшең барып чыкмаса, гаепне үзеңнән эзлә	Ә. Исхак “Карт имән белән яшь егет”, М. Гафури “Ике чебен” Г. Тукай “Төлке һәм йөзем җимеше ”, Ә. Исхак “Төлке һәм виноград”	М. Саттар “Кырмыска белән тирес корты”	Г. Тукай “Яшь агач”. Музей йорты “Бөкре агач” Г.Вәлиева “Заман әкияте”
4	Бердәмлектә көч	Г. Тукай “Аккош, Чуртан һәм Кыскыч”, И. Крылов “Аккош, Чуртан һәм Кысла ”		М. Гафури “Кәҗә белән Төлке”
Көлке серләрен эзлибез (3 сәгать)				

5	Белмәү гаеп түгел, белергә теләмәү гаеп. Белгән белгәнен эшләр.	Ш. Галиев “Иншаның файдасы”, ”Сүзләре һәм үзләре” Р. Вәлиева “Көчле укучы”, К. Тәңрекулиев “Эшчән Гельды»	В. Нуриев ”Инша”	Л. Лерон “Иртән уянасың килмәсә” Л. Лерон “Сүз тыңлыйсың килмәсә”
6	Акылның кадере әдәп белән, куәтнең кадере сәләт белән	И. Юзеев “Хатасыз ничек язарга”, Р. Миңнуллин “Хаталар өстендә эшләү” Р. Фәйзуллин “Ничек яхшы булырга”, Йолдыз “Ике җаваплы табышмак”	Л. Лерон”Инша”	Г. Морат “Үскәч кем булырга”, Р. Низамова “Табигать күренеше” Н. Кәримова “Кое чыпчыгы”
7	Көнең бушка үтмәсен	Г. Морат “Тиргиләр”, З. Туфайлова “Трай”,Р. Вәлиев “Минеке”	Р. Вәлиева “Сыер эзләгәндә”	А. Алиш “Утлы йомырка”
Герой ничек туа (4 сәгать)				
8	Беләге юан берне егар, белеме булган меңне егар. Ф. Яруллин “Тылсымлы ачкыч”	Ф. Яруллин “Тылсымлы ачкыч”, Р. Мингалим “Уйларга кирәк”. Ф. Яруллин “Тылсымлы ачкыч”, Р. Харис “Берсе калсын иде”.		
9	Белер өчен дөресен, бик күп укырга кирәк Гыйлем ачкычы—китап	Ф. Яруллин “Тылсымлы ачкыч”, Р. Вәлиева “Кышкы ямь”, “Музей йорты” на сәяхәт **Ф. Суюров “Тукай музее”** Ф. Яруллин “Тылсымлы ачкыч”, Йолдыз “Белмәгәнен белми”		
10	Шыбырдашып тама тамчылар Беренче күкрәү	М. Мирза “Язның тәүге көннәре”, “Музей йорты”на сәяхәт .И. Рафиков **“Кунакка баралар”** Г. Хәсәнов “Май”, Ә. Рәшит “Яшенле яңгыр” Музей йортына сәя-хәт. Ф. Васильев **“Юеш болын**	Г. Хәсәнов “Корташар” Г. Гыйльманов “Көзге урман”	Г. Хәсәнов “Гөблә”

11	Табигать — иң серле китап	Г. Хәсәнов “Май”	Ф. Садриев ”Белемле әби” Н. Гыйматдинова “Дару”	Х.Халиков “Витаминлы аш”
Үткәннәр белән хәзергене чагыштырабыз (6 сәгать)				
12	Үткәнеңне онытма син! Бик борынгы манара	Р. Фәйзуллин “Онытма син!” Л. Шагыйрьҗан “Сөембикә манарасы”, “Музей йорты”-на сәяхәт. А. Пашин **“Сөембикә манарасы”, фото**	М. Мирза “Идел - йорт В. Нуриев “Хуҗалар тавы”	Р. Рәкыйпов “Мин яратам сине, Татарстан” Х. Туфан “Казан”
13	Сугыш кайтавазы	М. Мирза “Без бабайсыз үстек”, “Музей йорты”на сәяхәт **Л. Фәттахов “Сабантуй”**		З. Гомәрова “Батырлар хакында” Р. Харис “Сугыш турында сөйләшә картлар”
14	Нәсел агачы	“Музей йорты”на сәяхәт. Е. Хилкова **“Матюниналар портреты”** И. Юзеев “Матурлыкны гына алып кит”,	Г. Гыйльманов “Нәсел агачы” С. Рәхмәтуллин “Сандыктагы хәзинә”, Р. Мәннан “Без музейга барабыз”	В. Хәйруллина “Хозурлык һәм горурлык” М. Рафиков “Җир куены”
15	Алар Ватан өчен көрәште Рәхмәт сезгә, ветераннар!	Ф. Кәрим “Ант”, “Ватаным өчен” М. Җәлил “Кичер илем!”	Г. Гыйльманов “Дәү әтинең әтисе” Х. Халиков “Рәхмәт сезгә, ветераннар”	
16	Канатлар кая илтә?	Г. Ахунов “Канатлар кая илтә?”, мәкальләр,”Музей йорты”-на сәяхәт.” купов **Девятаев портреты”**		Г. Моратов “Корыч шулай чыныкты”
17	Мин яратам сине, Татарстан! Казан — спорт каласы. Йомгаклау дәресе	Г. Бәширов “Безнең Татарстан”. Йолдыз “Спортчы Шүрәле ”	Р. Фәйзуллин “Нефть”, “Безнең КамАЗ” Г. Гыйльманов «Универсиада»	Р. Харис “Игенче җыры” Р. Миңнуллин “Кунакка килегез”. Музей йортына сәяхәт.

1 нче кисәктә 17 сәг, 2 нче кисәктә 17 сәг. Барысы 34 сәгать

4 сыйныф

№	Дәрес темасы	Дәреслек	Дәфтәр	Дәреслек–хрестоматия
1.Тылсымлы әкият кануннарын өйрәнәбез: үткәннәрне яңадан кичереп, бүгенге тормыш белән бәйлибез (7 сәгать)				
1	Җир йөзендә яшәгән беренче кешеләр	3-10 нче битләр	8 нче бит. Хапи алла турында миф	
2	Җир ничек барлыкка килгән?	11-14 нче битләр. Җир ничек яралган? (легенда) Күкнең күтәрелүе	7 нче бит. Дөнья яратылу турында миф	7 нче бит. Р.Вәлиева. “Изгеләр тавы”
3	Тотем агачлар, тотем хайваннар	14-16 нчы битләр. Айдархан һәм сәхабәләр, 29-30 нчы битләр. ***Р.Шәмсетдинов. “Алтын Урда. Хан ауда” картинасы***. Р.Миңнуллин. “Алтын урда”	18-19 нчы битләр. Р.Миңнуллин. “Сабантуйда”	
4	Туган як сылуы — ак каен	17-21 нче битләр. З.Ярмәки. “Ак каен”	17-18 нче битләр. “Чыршы ни өчен мәңге яшел?” (легенда) 26 нчы бит. М. Сафин. “Каенага, каенишләр”	
5	Абага чәчәге	21-29 нче битләр. Г.Кутуй. “Рөстәм маҗаралары”		11-22 нче битләр. Ак байтал (Татар халык әкияте)
6	Татар мифологиясендә Ак бүре. Татарстан гербы	31-35 нче битләр. Ак бүре (легенда) 35-43 нче битләр “Ак бүре” (татар халык әкияте)		23-24 нче битләр. Дәрдемәнд Гали (хикәят)
7	Әкиятләрдә Ак елан. Еланнар патшасы Шаһмара	43-44 нче битләр	14-17 нче битләр. Үги кыз (Татар халык әкияте)	
2. Фольклорга нигезләнгән хикәяләү. Дастан, риваять һәм легендалар аша тарих белән танышабыз, ә автор әкиятләре хисләр дөньясына чакыра (4 сәгать)				
8	Борынгы шагыйрь — Кол Гали	52-55 нче битләр. Ш.Галиев. “Кол Гали-гә”, ***Р.Шәмсетдинов.***		34-35 нче битләр. “Кол Гали”. Р.Зәйдулла хикәяләвендә.

		“Кол Гали” карти-насы, **“**Тоткын Сөембикә җыры” 56-59 нчы битләр. Кол Гали. “Кыйссаи Йосыф”		
9	Нзсел агачы	59-62 нче битләр. Г.Латыйп. “Безнең нәсел”, 62-67 нче битләр. Ә.Рәшит. “Нәсел агачы”, ***Ф.Гыйр-фанов. “Болгар ханнары шәҗәрәсе”.***	20 нче бит. Р.Миңнуллин. “Татарларым” (өзек)	
10	Су асты патшалыгында	67-72 нче битләр. Н.Сәйяр. “Айсылу”	27-29 нчы битләр. Ф.Мәҗитов. “Яңгыр кызы Гөлтамчы”	
11	Су кызы Айсылу – бәхетле бала	73-86 нче битләр. Н.Сәйяр. “Айсылу”		37-38 нче битләр. Батулла. “Су иясе”. Мөстәкыйль рәвештә сайлап уку өчен 2 текст: 39-42 нче битләр. Ф.Яруллин. “Буар елан”. 42-45 нче битләр. Р.Миңнуллин. “Машина... кечкенәкият”
3. Ш агыйрьләр һәм рәссамнар иҗаты аша табигать һәм кешеләрнең матурлыгын аңларга өйрәнәбез (4сәгать)				
12	Җирдә миңа ни кирәк? Шәехзадә Бабич шигырьләре	87-91 нче битләр. Ш.Галиев. “Алсу дөнья”, “Җирдә миңа ни кирәк?” 92-95 нче битләр. Ш.Бабич. “Габдулла әфәнде Тукаев”, “Тын төн”	31 нче бит. Г.Гыйльманов. “Чишмәгә бардык”	56-58 нче битләр. Р.Миңнуллин. “Утыз Имәнине укыганда туган уйлар”
13	Көзге табигать мизгелләре	96-99 нчы битләр. Г.Рәхим. “Көзге урман”, ***М.Усманов, “Урман күле”, О.Кульпин. “Зәңгәр култык”*** 99-101 нче битләр. Г. Рәхим “песнәк”	30 нчы бит. Мөҗәһит. “Бер яфрак зары” 32-33 нче битләр. М.Сафин. “Сок-ланмый булдыра алмыйм”, Г.Юнысова. “Мак-танчык	48-50 нче битләр. Г.Рәхим. “Көз йөри”. М.Мирза. “Көз”, К.Булатова. “Кичә генә”, Р.Корбан. “Ярдәм итик”. Текстлар сайлап уку өчен бирелә.

			саескан	
14	Әнкәм портреты	104-105 нче битләр. Г.Рәхим. “Апрель” (портрет) 105-107 нче битләр. Н.Исәнбәт. “Өч матур сүз”, сүз турында мәкальләр	34-36 нчы битләр. Г.Сабитов. “Кадерле ул туган як!”	51-52 нче битләр. Г.Сабитов. “Чәчәк нигә боекты?”
15	Кеше ышан-маслык сүзне чын булса да сөйләмә	108-110 нчы битләр. Л.Лерон. “Кыхмырый, Мыхмырый һәм Шыхмырый”, И.Гыйләҗев. “Тутыкмас тотка”	39-40 нчы битләр. И.Нәбиуллина “Тәмле тел” (әкият)	53 нче бит. М.Әгъләмов. “Матурлык минем белән”
4. Безгә кадәр яшәгән яшьтәшләребез тормышы белән танышабыз (3 сәгать)				
16	Газаплы язмыш	111-116 нчы битләр. Г.Галиев. “Бибкәй аланы” 116-117 нче битләр. Ф.Әмирхан. “Кечкенә хезмәтче”	46-48 нче битләр. Ә.Фәйзи. “Асрарга бала бирәм	59 нчы бит. З.Бәшири. “Бер асрауның аһ-зары” 69 нчы бит. Н.Думави. “Ятим бала
17	Күз яшьле балачак	118-123 нче битләр. К.Нәҗми. “Нәсимәнең беренче эш көне”, ***В.Маковский. “Күрешү”***		60-62 нче битләр. Д.Аппакова. “Кечкенә Бануның тарихы”
18	Балачак хатирәләре	124-126 нчы битләр. Г.Ибраһимов. “Укудан кайткач**”,** ***Ф.Решетников. “Каникулга кайтты”*** 126-127 нче битләр С. Хәким “Яратам мин”	41-43 нче битләр. Г.Тукай. “Таз” 44-45 нче битләр. А.Әхмәт. “Кем эше бу?”	63-68 нче битләр. Ф.Хөсни. “Малай белән солдат”. Р.Харис. “Фронтовиклар”.
2 нче кисәк **5. Матурлыкның безгә ничек тәэсир итүен аңларга тырышабыз (6 сәгать)**				
19	Көннәрем гөрләп торсын. Каен- урман чибәре.	7-10 нчы битләр. В.Хәйруллина. “Хәерле көн”, Р.Миңнуллин. “Иртән иртүк”. 11-15 нче битләр. С.Гафарова. “Көз”. ***И.Шишкин. “Каенлык”, К.Максимов.***	50 нче бит. Г.Гыйльманов. “Кайтаваз	71-72 нче битләр. Д.Гайнетдинова. “Исәнме, яңа көн”. Н.Әхмәдиев. “Хәерле иртә”

		“Каенлык”		
20	Бөтен дөнья ак кына	15-16 нчы битләр. Р.Вәлиева. “Бөтен дөнья ак кына”	51 нче бит. Н.Исәнбәт. “Кышкы төндә”	
21	Язгы моң	17-20 нче битләр. Р.Гыйззәтуллин. “Язгы моң”, ***М.Хәйретдинов. “Ана булу. Назлылык”***	49 нчы бит. В.Хәйруллина. “Наз”	
22	Матурлык дөньясы	23-27 нче битләр. Л.Ихсанова. “Шомырт чәчәкләре ак кына” 27-29 нчы битләр. К.Булатова. “Шушы яктан, шушы туфрактан без”, ***К.Максимов. “Идел көзгесендә”***		
23	Табигать - серле дөнья	29-33 нче битләр. Батулла. “Салават күпере кайда йоклый?” 33-35 нче битләр. Ж.Дәрзаман. “Бөҗәкләр белән сөйләшү”.	51 нче бит. Г.Гыйльманов. “Курай”	
24	Аккошлар — сак кошлар. Сандугач— табигать җырчысы	35-38 нче битләр. Г.Хәсәнов.“Аккош”, Р.Фәйзуллин. “Быелгы яз”, ***А.Тимергалина. “Аккош”*** 39-40 нчы битләр. Р.Миңнуллин. “Атказанган сан-дугач”, Музыка. “Кошлар тавышы - сандугач җыры”		76 нчы бит. К.Сибгатуллин. “Бөтен кеше бүген шундый әйбәт”
6. Җирдә кеше булу өчен, кеше күпме юллар үтә? (4 сзгать)				
25	Кирлемән маҗаралары	48-52 нче битләр. Р.Хафизова.	52-53 нче битләр.	77-81 нче битләр. Р.Хафизова.

		“Кирлемән”	Л. Толстой. “Слива төше”.	“Кирлемән”. Р.Хисмәтуллин. “Аһ, бер китсәң кирегә”
26	Урман докторы	52-60 нчы битләр. Җ.Тәрҗеманов. “Шук-туган”, Ш.Галиев. “Тукран сые”		82-84 нче битләр. Җ.Тәрҗеманов. “Тукран малае Шуктуган”
27	Гөмбәләр серен белү кирәк	61-66 нчы битләр. Н.Сладков. “Тыштан ялтырый, эчтән калтырый”, ***Е.Зуев. “Урман хәзинәләре”***		
28	Бану әби сабагы	67-81 нче битләр. К.Тимбикова. “Бану әби сабагы”	54 нче бит. Ф.Тарханова. “Без бәлеш пешерәбез” “Килде пилмән ашыйсы””	87-92 нче битләр. Р.Рахман. “Кесәл
7.Сәнгать дөньясының үзенә генә хас үзенчәлекләрен ачыклыйбыз				
29	Язучы катна-шында үткән “Серле ачкыч” мәктәп клубы утырышы	104-109 нчы битләр. Р.Вәлиев. “Кошлар кайта”, “Кайтчы, Сөембикә”		98 нче бит. Р.Харис. “Елмай”
30	Чыпчыкның да үз җыры бар	112-116 нчы битләр. Мөҗәһит. “Кемнең сайрыйсы килми?”, К.Сибгатуллин. “Чыпчык”	59-60 нчы битләр. И.Туктар. “Букет” 69-71 нче битләр. Илебездәге сынлы сәнгать музейлары	100-101 нче битләр. И.Туктар. “Бер каен үсә”. Р.Корбан. “Курай” 99 нчы бит. Э.Шәрифуллина. “Табигатьнең бер бөртеге”
8. Үткәне булмаган халыкның киләчәге юк. Туган ил турында уйланабыз				
31	Һәркемгә үз Ватаны кадерле Татарстан флагы	120-123 нче битләр. ***Билгесез рәссам. “Сөембикә ханбикә үз гаиләсе белән”***. Р.Вәлиев. “Ватаным”. Музыка тыңлау. “Ватаным”. Р.Абдуллин көе 123-128 нче битләр. Р. Харис. “Татарстан әләме”. ***В.Худяков. “Сөембикә ханбикәне Казаннан***		101-124 нче битләр. А.Алиш. “Сертотмас Үрдәк” (әкият-пьеса). Сер тота белү турында сөйләшү. Мәкальләр.

		алып китү		
32	Зур тарихлы батыр халкым	128-132 нче битләр. Н.Арсланов. “Халкыма”, Г.Морат. “Чит тел”. ***К.Вениг. “Казанны яулап алу”*** 132-135 нче битләр. М.Мирза. “Балачак хатирәсе”	61-63 нче битләр. С.Хәким. “Тегермән стенасындагы язулар”	Мөстәкыйль уку өчен. Г.Вәлиева. “Карт алаша колагы”. Мәкальләр, татар халкы һәм ат турында әңгәмә.
33	Авыр елларда	135-138 нче битләр. Р.Фәйзуллин. “Минем әти”, ***А.Ширяева. “Авыр елларда”*** 138-140 нчы битләр. Р.Вәлиева. “Онытма”, М.Җәлил. “Дару	64-65 нче битләр. М.Кәрим. “Безнең кадерле кунак”	128-133 нче битләр. Н.Каштан. “Әрем исе”
34	Кыю очучылар	140-148 нче битләр. Г.Кутуй. “Яшен”, ***А.Пластов. “Фашист самолёты очып үтте”***		125-128 нче битләр. Ш.Рәкыйпов. “Төнге очыш”
35	Һәркемгә якын ул туган як “Серле ачкыч” мәктәп клубы утырышы. Олимпиада.	148-151 нче битләр. Г.Мөхәмматшин. “Туган як”, М.Галиев. “Туган як” 151-155 нче битләр	66 нчы бит. Н.Исәнбәт. “Туган ил”	134 нче бит. Р.Харис. “Туган җирем”